Afstudeeronderzoek opleiding HBO-theologie te Windesheim

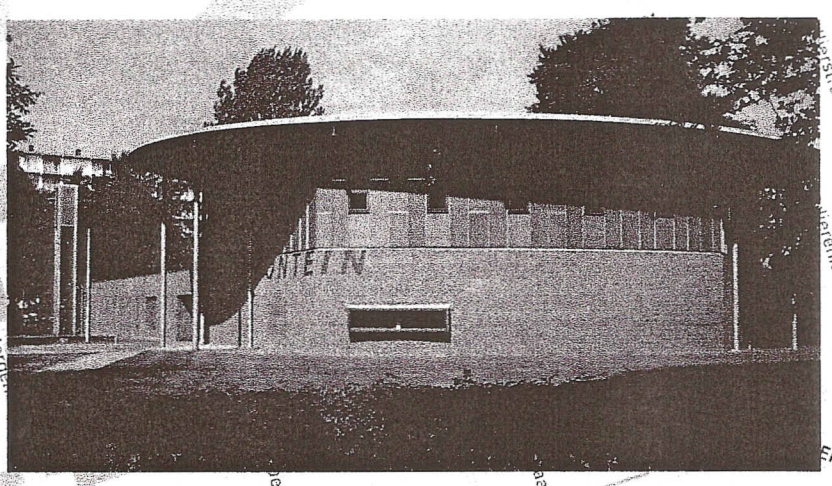

Hoe wil en kan de wijkgemeente de Fontein van de Protestantse Gemeente Groningen meer aansluiten bij de behoeften van de oudere bewoners in de direct omliggende woonwijken?

Student:	Marleen Stokroos
Studentnr.:	S1068234
OE-Code:	Enth-int12.1.D415
Docent begeleider/beoordelaar:	Huib Zegwaart
Tweede beoordelaar:	Angela Stoof-Hermsen

Voorwoord

Voor u ligt mijn afstudeeronderzoek in het kader van mijn HBO-theologie opleiding aan de Hogeschool Windesheim te Zwolle. Gedurende de opleiding ontwikkelde ik een toenemende interesse voor de rol van kerken in de hedendaagse tijd. Vanuit deze interesse werd ik nieuwsgierig naar de ideeën, visies en drijfveren over de wijze waarop de protestantse wijkgemeente de Fontein meer kan en wil aansluiten bij de behoeften van de oudere bewoners in de direct omliggende woonwijken. Het is mijn wens dat dit onderzoeksverslag bij kan dragen aan verdere richting en visievorming binnen de Fontein ten aanzien van deze vraag.

Dit verslag is tot stand gekomen met hulp van gemeenteleden van de Fontein. Ik wil hierbij alle gemeenteleden van harte bedanken voor hun inzet en openheid tijdens de interviews en de storytelling. Specifiek wil ik Jaap Medema bedanken voor het maken van een voorselectie op relevantie van vele notulen en verslagen ten behoeve van het documentenonderzoek. Ik heb de gemeente de Fontein mogen leren kennen als een sociaal betrokken gemeente die haar zoekende weg aangaat in veranderde tijden.

Ik wil ook dank uitspreken aan mijn docentbegeleider Huib Zegwaart. Mede dankzij zijn betrokken en zorgvuldig uitgewerkte feedback kon ik dit onderzoekproces tot dit eindproduct brengen. Ook mijn medestudenten wil ik hierbij bedanken.

Daarnaast wil ik Sieneke van Alteren en Marian Knigge-van der Schors bedanken voor hun kritische blik en feedback met betrekking tot de opzet, lay-out, leesbaarheid en taalkundigheid van het verslag.

En natuurlijk wil ik mijn partner en kinderen bedanken voor hun steun, het aanhoren van mijn studiespanning en het geven van kostbare tijd.

Ik heb met veel plezier aan het onderzoek gewerkt. Ik wens u veel plezier met het lezen van het onderzoeksverslag.

Marleen Stokroos.

Sauwerd, augustus 2018

Samenvatting

De protestantse stadswijkgemeente de Fontein ligt tussen de woonwijken Selwerd en Paddepoel te Groningen. De wijkgemeente oriënteert zich op de vraag hoe ze zich kan ontwikkelen richting een "buurtkerk". Waarbij ze meer wil aansluiten bij de vragen en problemen van ouderen in de buurt. Dit onderzoek beschrijft de ideeën, visies en drijfveren van de Fontein met betrekking tot deze vraag. Het onderzoek is uitgevoerd aan de hand van de theorie van Sake Stoppels (2009) over verander-processen binnen kerkgemeenten en parochie en de typeringen van de "Zorgzame kerk" van de Protestantse Kerk/Kerk in actie.

Vragen en problemen van oude ouderen worden gekenmerkt door vermindering van gezondheid en verhoogde kwetsbaarheid. Door verlies van fysiek vermogen, eventuele partner, familie en vrienden neemt het sociale netwerk en de emotionele steun bij ouderen af. 40% van de Westerse ouderen voelt zich met regelmaat eenzaam. De woonwijken Selwerd en Paddepoel kennen in verhouding tot andere woonwijken in de stad Groningen meer oudere bewoners, met ook een verhoogd risico op eenzaamheid door een lage sociale klasse en een laag inkomen en doordat veel ouderen alleenstaand en/of allochtoon zijn. Tevens scoren deze woonwijken lager op leefbaarheid, sociale cohesie en onderlinge betrokkenheid. Naast de algemene en wijk gebonden problemen van ouderen missen de oudere gemeenteleden de van oorsprong vertrouwde wijze van betrokkenheid van de kerk.

Literatuuronderzoek wijst uit dat het opbouwen en onderhouden van sociale contacten en activiteiten het risico op eenzaamheid verkleint. Ook leidt dit tot ondersteuning bij omgaan met verlies en rouw en levensfase gebonden levensvragen. Sociale contacten versterken tevens gevoelens van verbondenheid en gemeenschap.

Binnen de Fontein wil men een ontmoetingsplaats creëren waar ouderen sociale contacten, activiteiten en gezelligheid kunnen vinden en waar onderlinge betrokkenheid en aandacht voor levensvragen kan groeien. Om de ideeën gestalte te geven willen de gemeenteleden een samenwerking ontwikkelen met buurtbewoners en buurt- en zorginstanties.
Als drijfveer wordt Gods oproep tot dienstbaarheid en naastenliefde, met kernwaarden als menswaardigheid, behulpzaamheid, nabijheid en betrokkenheid aangegeven Een andere drijfveer is het creëren van toekomstperspectief voor de wijkgemeente. Ten aanzien van de uitgangspunten leven onder gemeenteleden van de Fontein meerdere ideeën en visies. Remmende krachten en andere factoren spelen hierin een rol. Verschillen in verwachtingen en toekomstperspectief en onzekerheid met betrekking tot de haalbaarheid en zienswijzen van anderen richting de kerk zijn van invloed. Interne dialoog en verdere visievorming met betrekking tot deze ontwikkelingen vraagt nadere aandacht.

De publicaties over de "Zorgzame Kerk" blijken een bron van inspiratie. Hierdoor zijn er duidelijke overeenkomsten tussen de ideeën van de Fontein en de typering "kerk als Schakel" en "kerk als Knooppunt levensvragen". De ideeën van de Fontein sluiten ook aan bij ideeën voor het vergroten van de leefbaarheid van ouderen in de woonwijk Paddepoel, die geformuleerd werden tijdens de internationale conferentie *Building the Future of Health* in Groningen (2016) in het kader van Healthy Ageing. Kortom de ideeën van de Fontein verdienen de aanbeveling om te worden verwezenlijkt.

Hoofdstuk 5 Conclusies en aanbevelingen

Dit beschrijvend onderzoek vindt plaats ter ondersteuning bij verdere visievorming en richting bepaling in de vraag van de Fontein over de wijze van aansluiten bij de vragen en problemen van oudere buurtbewoners. In paragraaf 5.1 geef ik mijn conclusie op de hoofdvraag van het onderzoek. Vervolgens maak ik in paragraaf 5.2 een verbinding tussen de onderzoeksresultaten en de theorie uit hoofdstuk 2 en geef ik mijn discussiepunten m.b.t. de onderzoeksmethodiek. In paragraaf 5.3 sluit ik dit onderzoek af met een aantal aanbevelingen.

5.1 Conclusie

De hoofdvraag van mijn onderzoek is:

> *Wat zijn de ideeën, visies en drijfveren van de wijkgemeente de Fontein om een betere aansluiting te creëren bij de vragen en problemen van de oudere bewoners in de direct omliggende woonwijken Selwerd en Paddepoel?*

Mijn conclusies ten aanzien van:

De vragen en problemen van ouderen

De door de respondenten meest gesignaleerde vragen en problemen van ouderen zijn eenzaamheid, sociaal isolement, behoefte aan contact, gezelligheid en gemeenschap, het versterken van het sociale netwerk en delen van levenservaring en levensvragen, waaronder rouw en verlies en vragen rondom het levenseinde. R3 benoemt armoede of tegen de armoedegrens aanzitten. Daarnaast missen oudere gemeenteleden de van oorsprong vertrouwelijke betrokkenheid van de kerk.

De ideeën

De wijkgemeente wil hierop aansluiten door het creëren van een plaats van ontmoeting en bezieling voor alle buurtbewoners, in de vorm van een buurthuis ofwel "buurtkerk". Een plaats waar ontmoeting, gezelligheid, activiteiten en (onderling) gesprek kan plaatsvinden en waar gemeenschap en levensvragen van ouderen in de buurt aandacht krijgen. Het creëren van een buurthuis sluit ook aan bij het ontwikkelen van nieuwe vormen van onderling (ouderen)-pastoraat. Voor hen die niet meer naar de Fontein kunnen komen wordt gedacht aan het creëren van gezamenlijke ontmoetingsmomenten dichter bij huis.

Om vormen van buurtkerk te verwezenlijken en beter aan te sluiten bij de ouderen in de directe buurt, wil de wijkgemeente samenwerking creëren met buurtgenoten en buurt en zorgorganisaties. De respondenten hopen hierdoor ook het dreigend vrijwilligerstekort binnen de wijkgemeente te kunnen oplossen. De respondenten verwachten dat wederzijdse investering nodig is om elkaar beter te leren kennen en om gezamenlijke draagvlak en verantwoordelijkheid te creëren. Ook interne verbetering van samenwerking kan de draagkracht vergroten.

De visies

De ontwikkeling naar meer gerichtheid op mensen/ouderen in de directe de buurt, het verbreden van een besloten kerkgemeenschap en het vergroten van onderling pastoraat vraagt een omdenken binnen de kerkgemeente. Een omdenken waarbij kerkgemeenschap meer gezien en verbonden wordt met het alledaagse leven, alledaagse activiteiten en onderlinge betrokkenheid. Het vraagt om vanuit een breder perspectief te kijken en open te staan voor anderen, waarbij en waardoor gedeelde ervaringen meer een uitgangspunt in het contact worden. Zowel in de praktische uitvoering alsook in de principiële uitgangspunten geven de respondenten een veelheid en verscheidenheid aan visies, gedachten en emoties aan. De verscheidenheid laat zich bepalen door de betrokkenheid bij ouderen, de oproep van God tot dienstbaarheid maar ook door het ervaren/dreigend tekort aan vrijwilligers binnen de gemeente, de dreiging van sluiting en mogelijke negatieve beeldvorming en onbekendheid van anderen omtrent de kerk. De respondenten hebben behoefte aan verdere concretisering van visievorming en kaders waaruit gedacht kan worden.

De drijfveren

Ten aanzien van de identiteit van de gemeente wordt dienstbaarheid en naastenliefde, met kernwaarden als menswaardigheid, behulpzaamheid, nabijheid en betrokkenheid aangegeven als een essentiële rol van de kerk. Waarden die voortkomen uit de oproep van God en Zijn Woord en leiden naar de drijfveren tot "buurtkerk worden".

Tevens spelen binnen de drijfveren naast het creëren van toekomstperspectief ook remmende krachten en andere factoren een rol. Met vragen als: in hoeverre willen we de focus verplaatsen van jong naar oud, van binnen naar buiten de kerk en van angst naar uitdaging.

De overeenkomsten met typering "Zorgzame kerk"

De ideeën, visies en drijfveren hebben duidelijke overeenkomsten met de typering van Kerk als Schakel (het kerkgebouw wordt gebruikt als ontmoetingsplek voor laagdrempelige wijkgerichte zorg- en welzijnsactiviteiten) en van de Kerk als Knooppunt Levensvragen (mensen vinden met hun levensvragen een luisterend oor bij de kerk). Gezien het feit dat de onderzoeksverslagen van J. Franken en H. Noordegraaf (2015, 2016) m.b.t. de "Zorgzame Kerk" voor de wijkgemeente als een inspiratiebron en kader in de keuzevorming zijn gaan dienen, is dit een te verwachten conclusie.

5.2 De resultaten in relatie tot de theorie

In deze paragraaf maak ik een verbinding tussen de resultaten, de theorie en de methodiek van het onderzoek. In sub paragraaf 5.2.1 doe ik dit m.b.t. de vragen en problemen van ouderen in de directe buurt. In 5.2.2 licht ik drie aspecten m.b.t. respectievelijk remmende krachten, relevante factoren en de identiteit van de gemeente toe. In 5.2.3 geef ik mijn discussiepunten betreffende de methodiek. Waarop ik in sub paragraaf 5.3 dit hoofdstuk beëindig met mijn aanbevelingen aan de wijkgemeente de Fontein.

5.2.1 Ten aanzien van de vragen en problemen van ouderen

De door de respondenten gesignaleerde vragen en problemen als eenzaamheid, verlies, onveiligheid, armoede en levensvragen van ouderen sluiten aan bij de beschreven vragen en problemen van ouderen uit het literatuuronderzoek. Mijn literatuuronderzoek richt zich niet op de specifieke vragen en problemen van oudere gemeenteleden als gevolg van de veranderde kerk. Maar de angst voor sluiting en het daardoor missen van een vertrouwde gemeenschap sluit wel aan bij de in de literatuur beschreven waarde van vertrouwde sociale netwerken. Het mogelijk wegvallen c.q. veranderen van dit vertrouwde netwerk geeft onwel bevinden bij de oudere gemeenteleden. Ook het missen van betrokkenheid van de kerk onder hen die niet meer naar de kerk kunnen komen, bevestigt de waarde van behoud van vertrouwde sociale contacten bij ouderen.

Het signaleren vindt grotendeels binnen de wijkgemeente plaats. De wijkgemeente kent een grote groep ouderen die in de omliggende woonwijken wonen. Hierdoor zijn de gesignaleerde problemen m.i. representatief voor een grote groep ouderen in de buurt. Echter de gemeente bestaat hoofdzakelijk uit blanke mensen van wie een groot deel hoort bij (de onderkant van) de sociale middenklasse. De uitkomsten uit het literatuuronderzoek laten een kleurrijker geheel van buurtbewoners zien. Met ook ouderen uit onder andere de lage sociale klasse, met een laag inkomen en/of van allochtone achtergrond. Een groep ouderen die op basis van hun sociale omstandigheden en sociale status een verhoogd risico hebben op eenzaamheid c.q. isolement (Rögels, 2014, p. 283), en die vaker buiten de boot van overheidsbeleid en zorg dreigen te vallen (Doekhie, 2014, p. 19). Met uitzondering van de gesignaleerde armoede of tegen de armoedegrens aanzitten, maken de respondenten in hun signaleren niet expliciet een relatie met deze groep ouderen c.q. deze problemen. R3 sluit wel aan bij deze groep met de visie *dat het de bedoeling is dat mensen prettig met elkaar samen wonen en niet vereenzamen of zich isoleren bij armoede en dat mensen samen plezier hebben en op elkaar betrokken zijn. Waarbij kerken en buurtorganisaties in onderlinge samenwerking hieraan kunnen bijdragen* (3.24, 3.25). R3 refereert hierbij mogelijk ook aan de lagere dan gemiddelde onderzoekscijfers vanuit de gemeente ten aanzien van de sociale cohesie en leefbaarheid in de wijk.

Het voorstel om de Fontein te ontwikkelen naar een buurtkerk met een buurthuisfunctie, zoals eerder omschreven, sluit zeer goed aan bij de theoretische en maatschappelijke ideeën en kaders vanuit de literatuur. Vanuit de discipline levenslooppsychologie komt een duidelijk pleidooi voor aandacht en zorg voor het opbouwen en onderhouden van sociale netwerken voor ouderen om eenzaamheid en isolement te voorkomen. Ook de van de respondenten ideeën over aandacht voor levensvragen van ouderen, sluiten aan bij de in de theorie beschreven mogelijke toename van existentiële en religieuze/spirituele zingevings- en levensvragen bij ouderen. De demografische gegevens over de woonwijken Selwerd en Paddepoel versterken het risico op eenzaamheid. Een risico dat ook terugkomt tijdens de conferentie *Building the Future of Health.* De ideeën van de Fontein als plaats van ontmoeting laten een overeenkomst zien met de geopperde ideeën tijdens de conferentie *Building the Future of Health,* waar ook het belang van ontmoetingsplekken voor ouderen en het ondersteunen van sociale netwerken en gemeenschap benadrukt wordt voor het seniorproof maken van de woonwijk Paddepoel. De ideeën van de Fontein sluiten dus duidelijk aan bij de in de literatuur beschreven behoeften. Vanuit het team 'Grijstinten' doet men zelfs een oproep tot een pilot voor een ontmoetingsplek voor ouderen en zoekt men samenwerkingspartners om hun

ideeën te verwezenlijken. https://www.kcwz.nl/doc/woonvariaties/160717-workshop-grijstinten-in-groningen-verslag.pdf. Ten aanzien van de vraag van sommige respondenten of er onder de ouderen in de wijk behoefte zal zijn aan hun ideeën, concludeer ik dat de literatuur een bevestigend antwoord geeft.

5.2.2. *Met betrekking tot de theorie van Stoppels*

De analyse, resultaatbeschrijving en conclusies zijn geschreven aan de hand van het vliegermodel en de theorie van Stoppels. Waar nodig heb ik een verband gelegd tussen de resultaten en de theorie. Daarom beperk ik me hierbij tot het beschrijven van drie aspecten waarin ik een verband nader toelicht.

- Het valt op dat in de interviews de "mogelijke hindernissen" ruimschoots werden besproken. Zoals de inschatting dat buitenkerkelijken een (te) hoge drempel over moeten om deel te nemen aan activiteiten in een kerkgebouw of om samenwerking met andere organisatie te kunnen verwezenlijken. De gedachte dat de ideeën vruchtbaar zijn en aansluiten bij de behoeften van (oudere) buurbewoners werd veel minder belicht. Het wekt de indruk dat veel respondenten hier nog niet zo zeker van zijn. Mogelijk speelt de eigen geconstateerde verlegenheid (2.008) en de onzekerheid m.b.t. de draagkracht om de verbinding naar buiten te kunnen maken, hierin een rol. Stoppels noemt onzekerheid een remmende kracht. Onzekerheid geeft vaak de neiging om zekerheden in het verleden te zoeken, om terug te gaan naar het bekende, om zich terug te trekken (Stoppels, 2009, p. 83). Het benadrukken van hindernissen kan een uiting zijn van terugtrekgedrag.

- De mate waarin iets als een uitdaging of probleem wordt ervaren is een relevante factor (Stoppels, 2009, p. 113). Het gesprek over de manier van kijken naar vrijwilligers, m.a.w. is er een vrijwilligerstekort waardoor ideeën niet verwezenlijkt kunnen worden of is het tijd om het woord vrijwilliger anders te definiëren om van hieruit onderling pastoraat te laten groeien, is hier een voorbeeld van. Eén van de respondenten sloot zijn zin af met de onafgemaakte vraag: "*moeten de ouderen de ouderen ...?*" (1.35). Vanuit het eerste oogpunt stuit je bij deze vraag op een probleem, vanuit het tweede oogpunt ligt hier een uitdaging.

- Op het niveau van de identiteit van de gemeente concludeer ik een eenduidig fundament. Unaniem wordt dienstbaarheid en naastenliefde, met kernwaarden als menswaardigheid, behulpzaamheid, nabijheid en betrokkenheid aangegeven als rol van de kerk. Waarden die voortkomen uit de oproep van God en Zijn Woord en leiden naar de drijfveren tot "buurtkerk worden". Kernwaarden die m.i. aansluiten bij een basis-attitude van dienstbaarheid. "wie de diaken Jezus Christus volgt, is er een die dient, als cruciaal kenmerk van iedere christen en van de hele kerk" (Crijns, 2005, p. 12). Stoppels zegt dat: "*een veranderproces binnen een kerkgemeente vanuit deze dienende houding heilzaam dient te zijn aan het functioneren van de gemeente binnen en met oog op haar context.*" Met andere woorden: "*Hoe heilzaam is een gewenste verandering? Zien we daar ook werkelijk Heil in?*" (Stoppels, 2009. p. 29). Vanuit de verzamelde gegevens over de ouderen in de woonwijken Paddepoel/Selwerd concludeer ik dat een buurtkerk worden een heilzame verandering voor de context kan zijn.

Tevens vermoed ik dat de interne relaties in de gemeente zullen groeien als de beschreven "remmende krachten" en "relevante factoren" de nodige aandacht hebben gehad en verdere visievorming en richting bepaling heeft plaatsgevonden. Een groei die m.i. weer ruimte scheppend kan zijn naar openheid, verbinding en groei in relaties richting de buurt.

5.2.3. De resultaten in relatie tot de methodiek

Als terugblik en discussiepunt op de methodiek bespreek ik twee punten van aandacht met betrekking tot de uitvoering en uitkomsten van het onderzoek in relatie tot de methodiek. In de methodische verantwoording gaf ik aan dat het zichtbaar maken van de verschillende perspectieven m.b.v. groepsinterview daadwerkelijk heeft plaatsgevonden. Er was zeker sprake van onderlinge en open dialoog. Hierdoor werden de verschillende perspectieven zoals de ervaren hindernissen en de beleefde uitdagingen zichtbaar. Als kanttekening hierbij kan je je afvragen in hoeverre er sprake was van onderlinge beïnvloeding (Donk v.d., 2012, p. 204). Hierdoor zouden sommige ideeën, belevingen en visie mogelijk meer zijn belicht dan andere. Het is mogelijk dat bijvoorbeeld de ervaren hindernissen door de onderlinge reacties zijn vergroot. De respondenten gaven dit echter niet zelf terug na het individueel voorleggen van het gespreksverslag. Om de impact van onderlinge beïnvloeding inzichtelijk te maken, was een directe individueel gerichte vraag hiernaar mogelijk wenselijk geweest.
De ontvangen storytellingen (zie bijlage 7) sluiten in meer of mindere mate aan bij de onderzoeksvraag. Dit kan het gevolg zijn van het toepassen van een alternatieve onderzoeksmethode die minder vertrouwd is en meer ruimte geeft aan verschillende interpretaties. Tevens kan het moment van introductie het resultaat hebben beïnvloed. Achteraf bleek ik de oproep tijdens een zondagse kerkdienst te hebben gedaan op de eerste zondag van de herfstvakantie. Hierdoor waren minder jongere mensen in de dienst aanwezig. Op een andere zondag waren de reacties op mijn oproep hierdoor mogelijk anders geweest. Mijn oproep aan storytellers in het kerkblad heeft echter verder geen reacties opgeleverd, dus ook niet van de gemeenteleden die die zondag niet aanwezig waren.

5.3 Aanbevelingen

Het literatuuronderzoek en praktijkonderzoek bevestigen de behoefte aan een ontmoetingsplek voor ouderen, waar sociale contacten worden opgebouwd en vastgehouden en waar verdere ontwikkeling van onderling pastoraat vorm kan krijgen.

- Mijn eerste aanbeveling is dan ook om de ontwikkeling tot "Buurtkerk" door te zetten. Waarschijnlijk vraagt de ontwikkeling een lange adem. Ik sluit mij dan ook aan bij de ideeën van de respondenten om te beginnen bij die activiteiten die er al zijn.

- Ik doe de aanbeveling om te onderzoeken of de Fontein een samenwerking aan kan gaan met de deelnemende partijen van het team 'Grijstinten' en de internationale conferentie *Building the Future of Health,* zoals het UMCG, de RUG, de Hanze Hogeschool en de Gemeente Groningen. Ik vermoed dat iets van de wederzijdse aansluitende ideeën verwezenlijkt kan worden als de interesse van deze instituten (in het kader van leefbaarheid

van ouderen, kiezen ze tijdens een internationale conferentie niet zomaar de woonwijk Paddepoel uit), hun financiële draagkracht, kennis en positie samenkomt met de kracht van een hechte wijkgemeente als de Fontein en de faciliteit van het kerkgebouw.

Ik doe ook de aanbeveling om binnen de wijkgemeente onderling dialoog aan te gaan/voort te zetten ten aanzien van de remmende krachten en relevante factoren. Aandacht voor datgene waar mensen last van hebben is een voorwaarde om creativiteit en draagkracht te ontwikkelen. Zolang de angst voor sluiting en overbelasting en het missen van toekomstperspectief overheerst, zal het proces van omdenken en het verandervoorstel als een uitdaging gaan ervaren, moeizamer verlopen.

Onderlinge dialoog is m.i. ook nodig in het kader van "begripsvormende gesprekken", zoals Caluwé en Vermaak (2014, p.127) in hun boek *Leren veranderen* beschrijven. De schrijvers geven aan dat het voeren van gesprekken waarin informatie, argumenten, overtuigingen worden uitgewisseld nodig zijn om gemeenschappelijk inzicht, een gemeenschappelijke taal en de participatie te vergroten. Tevens is dit nodig om de doelstelling en haalbaarheid te verhelderen. Uit mijn onderzoeksgegevens blijkt dat er wel enige begripsvormende gesprekken hebben plaats gevonden maar dat onder de respondenten nog veel verschillende gedachten doelstellingen en overtuigingen met betrekking tot het vraagstuk leven. Meer onderlinge eenduidigheid zal ongetwijfeld meer gezamenlijke richting geven.

Ik wens de wijkgemeente meer (zelf)vertrouwen betreffende hun ideeën tot "buurtkerk worden" toe. In de lijn van de religieuze ontwikkeling in de hedendaagse tijd hebben buitenkerkelijk mensen geen/minder behoefte aan het christelijk geloof en de christelijke traditie. Hoewel de theorie aangeeft dat juist op oudere leeftijd zich nieuwe religieuze en/of spirituele vragen kunnen aandienen (Rögels, 2014, p. 378-379). Toch denk ik dat de dienende houding van kerken, waaronder de Fontein alleen zichtbaar wordt als de kerk zich naar buiten beweegt. Het is mijn (werk)ervaring dat geloof, hoop en waarlijke, onvoorwaardelijke betrokkenheid ofwel liefde, in combinatie met een lange adem door vele remmende krachten en drempels heen kunnen gaan.

Ik sluit mij aan bij het voorstel van R4 naar een gerichte behoeftepeiling onder ouderen. Ik geef hierbij het advies om het signaleren te verruimen naar ouderen buiten de kerkgemeente. Daarbij adviseer ik dit face to face te doen zodat gelijktijdig een peiling plaats kan vinden naar de bereidheid tot een actieve rol in de ontwikkeling en voortzetting van activiteiten voor ouderen door ouderen van buiten de wijkgemeente. Uit onderzoek blijkt dat het aantal vrijwilligers in de woonwijken Paddepoel en Selwerd lager is dan gemiddeld (Zwanenberg, 2013, p.46). Ook zullen naar inschatting in Paddepoel en Selwerd "afwachtende" en "machteloze" jonge ouderen wonen die niet snel reageren op algemene oproepen voor vrijwilligerswerk. Het is een groep ouderen die een actievere benadering vraagt (Doekhie, 2014, p. 58). Uit deze twee gegevens concludeer ik dat in de woonwijken Paddepoel en Selwerd dus potentie bij niet kerkelijke buurtbewoners moet zijn voor vrijwilligerswerk. Met andere woorden jonge ouderen die mogelijk openstaan voor vormen van samenwerking, maar die hiervoor wel een directe benadering nodig hebben.

- Ik vermoed dat deze aanbevelingen de vraag doet rijzen hoe deze activiteiten te verwezenlijken. Mijn suggestie is om gebruik te maken van het project WIJS. Een project waarbij studenten zich maatschappelijk inzetten voor de stad Groningen en haar inwoners door het doen van onderzoek, advisering en organiseren van activiteiten, waarin bewoners en studenten van elkaar kunnen leren https://www.wijsgroningen.nl/. Tevens adviseer ik om ook verder in gesprek te gaan met de Algemene Kerkenraad van de Protestantse Gemeente Groningen over haar mogelijke inzet bij de ontwikkeling van de Fontein tot "Buurtkerk". Zeker als een samenwerking met andere wijkoverstijgende partijen als het UMCG, de RUG en de Gemeente in de stad Groningen gezocht kan worden. Dan gaat het m.i. niet alleen om kerk te worden in de buurt, maar ook PGG te zijn in de stad.

Met deze bevindingen en aanbevelingen hoop ik dat ik een steentje bij kan dragen aan de stadswijkgemeente de Fontein en de PGG te Groningen rondom het vraagstuk "Buurtkerk worden".

Een vraagstuk die mij gedurende het onderzoeksproces is blijven inspireren en enthousiasmeren. Ik wens jullie eenzelfde inspiratie en enthousiasme toe.